

Szólalj meg bátran a zene nyelvén!

Játékos gyakorlatok az improvizációs készség fejlesztésére

Tartalomjegyzék

1 Előszó	5
Előismeretek	5
Általános szabályok	5
2 Gyakorlatok	7
Dallam	7
Pentaton improvizáció	7
Népdalimprovizáció	9
Dallam akkordinga fölé	10
Dallam akkordsor fölé	12
Egyveleg	12
Dallam dalkíséret fölé	13
Variáció	13
Díszítés	13
Dallamdíszítés	13
Basszusdíszítés	14
Figuráció	14
Felrakás	15
Bővítés	15
Akkordok beszúrása	15
Echo	15
Álzárlatos coda	16
Lüktetés megváltoztatása	16
Proportio	16
Partita	16
Újraharmonizálás	17
Korálelőjáték	17
Transzponálás, transzformálás	18
Minore-maggiore váltás	18
Transzformálás másik skálahangra	19
Transzformálás másik hangsorba	19
Ritornell kamarában	19
Stílusjegyek felismerése és alkalmazása	20
Saját anyag	20
Frázis	21
Tipikus tematikus akkordsorok	21

Saját akkordsor	22
Szekvencia	22
Téma	23
Egyszerű téma	23
Moduláló téma	27
Moduláció szekvenciával	28
Reális szekvencia	28
Tétel	28
Triósforma	28
Rondóforma	28
Nytányforma	29
Ritornell	29
Fantázia	29
Nagy kéttagú forma	29
Variációs forma	30
Hídforma	30
Szonátaforma	30
Fúga	30
Harmonizáció	31
Basszusharmonizáció	31
Zsoltártónus-harmonizáció	31
Mixtúra	32
1 ütem 1 akkord	32
1 hang 1 akkord	32
2 dallamhang	32
Zárlatok	32
3 hang	32
4 hang	32
Korálsor	32
1 hang 2 akkord	32
Változó harmóniaritmus	33
Közjátékos korálelőjáték	33
3 Stílusok	35
4 Építőelemek	37
Akkordsorok	38
Táncok	39
5 Irodalomjegyzék	41

1 Előszó

Kedves muzsikus barátom!

Ennek a tankönyvnek az a célja, hogy elindítson azon az úton, hogy a zene nyelvén ki tudj fejezni saját érzéseidet. Ez azért csodálatos dolog, mert egyrészt saját belső világodhoz jobban tudsz kapcsolódni, másrészt még mélyebb kapcsolatot tudsz teremteni a Téged hallgatókkal azáltal, hogy aktuális igényeikre reagálva zenei párbeszédet tudsz folytatni velük.

Ha eddig még nem kóstoltál bele a rögtönzés világába, abban bízom, hogy ezek a gyakorlatok biztonságérzetet adnak és felszabadítanak. Ha pedig úgy érzed, hogy jön Belőled az improvizáció, reményeim szerint abban tudnak segíteni, hogy zenei gondolataidat még strukturáltabban tud megfogalmazni, és így a közönség azt gondolhassa, hogy rögtönzésed voltaképpen egy leírt kompozíció előadása.

Előismeretek

A gyakorlatok azt feltételezik, hogy már birtokában vagy olyan képességeknek, mint a kottaolvasás, a szolmizáció, valamint a fokszámok, hármashangzatok, négyeshangzatok és fordításaik alapvető ismerete.

Általános szabályok

A legfontosabb alapelv, hogy a játszott anyag fölött teljes kontrollt érezz, és előre tudj gondolkodni. Mindig olyan tempót válassz, amiben teljesen ritmikusan el tudod játszani, amit elképzeltél. (Ehhez nagyon hasznos segítség egy kamarapartner – sok gyakorlatban ketten vagy többen is részt vehetnek –, partner híján pedig egy metronóm.) Addig ne haladj tovább a következő gyakorlatra, amíg nincs meg a már említett kontroll érzete, mely egyfajta szabadságérzetet is ad.

Amikor ketten két különböző szerepben játszotok, megbeszélés szerint cserélgethettek.

Minden gyakorlatot minél többféle, minél különbözőbb variációban végezz el, legfőképp minél több hangnemben.

A dúrban és mollban is értelmezhető harmóniasorok fokszámmal vannak jelölve, egyébként az akkordmenetek úgynevezett szolmizált számozott basszussal vannak lejegyezve: ilyenkor a szolmizáció a basszushangot jelzi, a felső indexben levő számok pedig a basszushoz képest számítandó hangközöket.

2 Gyakorlatok

Dallam

Egy szép dallamra mindenki rezonál, így ez a hallgatóság megszólításának egyik kulcsa.

Pentaton improvizáció

- Hangszerelés
  - egy vagy több billentyűs hangszer vagy hárfa pentaton hangolással (c♯, d♯, e♭, f♯, g♯, a♯, b)
- Szabályok
  - Partnered játssza az alábbi kíséretet:

The musical score is written for a piano accompaniment. It consists of two systems of music. The first system has a treble staff with a pentatonic melody and a bass staff with a simple accompaniment. The second system starts at measure 7 and includes a section labeled 'B' and a 'Coda' section. The key signature has two sharps (F# and C#).

- Improvizálj dallamot egy kézzel a fekete billentyűkön az A résznél belépve. Ügyelj arra, hogy a dallam változatos és kifejező legyen.
  - Az A-B szakasz váltakozását tetszőleges mennyiségben ismételjétek.
  - Amikor be szeretnéd fejezni, a B rész alatt jelezz, hogy “jön a Coda”, és ugorjatok a Codára.
- Variációk
  - Kezdés lá-pentatonnal

2 Gyakorlatok

– Karakter

* Altató

* Keringő

* Szamba

* Bolgár ritmusok

- 3+3+2/8
- 3+2/8
- 2+2+3/8

– Dallam felrakása

- * két kézzel oktávban
- * két kéz felváltva
- * két kézzel 2 szólamban

– Dallam felosztása frázisokra

- * 2+2 ütem
- * 1+1+2 ütem

– Dallam formája

- * periódus: A Av
- * zenei mondat: A Av B

• Figyeld meg!

- A dallam jellegzetes ritmikától nyer karaktert.

- A dallam csúcspontját érdemes előre eltervezni.
- A nagy hangközöktől kifejezőbb lesz a dallam.
- A motívumismétlődések koherensebbé teszik a dallamot.

Népdalimprovizáció

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy népdalt vagy népies műdalt (giusto ritmikáját).

- Írd le az alábbi jellemzőit:

Jellemző	Példa
sorszerkezet (betűjelekkel, esetleg színekkel jelölve)	A A5 A5v A
dallamsorok hullámvázása (grafikusan ábrázolva)	⌒ ⌒ ~ ⌒
hangsor	ión
egy sor hány ütem	2

- Ilyen vagy némileg módosított tulajdonságokkal rögtönözz egy népdalt, lehetőleg énekelve (pl. lalázva vagy szolmizálva).

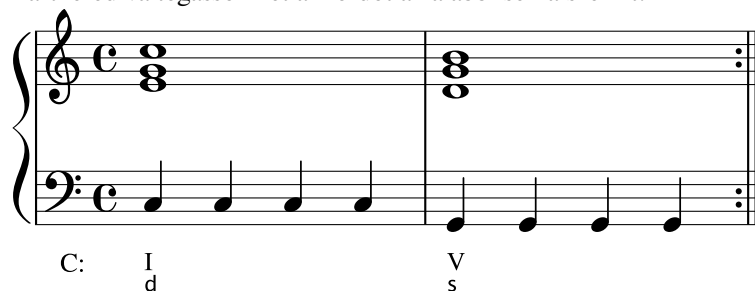

- Ötletek (sorszerkezet szerint csoportosítva)
  - A A5 A5v A
    - * Sárga vagyok, mint a nyárfa levele
    - * Száraz fából könnyű hidat csinálni
  - A B B A
    - * Csillagok, csillagok
    - * Szépen úszik a vadkácsa a vízen
  - A B Bv A
    - * Erdő, erdő, de magos a teteje
    - * Túl a Tiszán faragnak az ácsok
  - A A B A
    - * A csitári hegyek alatt
    - * Általmennék én a Tiszán ladikon
    - * Erdő, erdő, erdő, marosszéki kerek erdő
  - A A B Bv
    - * Kis kece lányom
  - A5 A5v A Av
    - * Röpülj, páva, röpülj
    - * Béreslegény
- Figyeld meg!
  - Egy természetes dallam levegőnyi frázisokból épül fel.
  - Egy frázis visszatérhet, akár módosítva; így könnyű megjegyezni, és a hallgatónak is az ismerősség érzését nyújtja.
  - Rögtönzéskor bátran indulj ki meglevő anyagból.

Dallam akkordinga fölé

- Hangszerelés

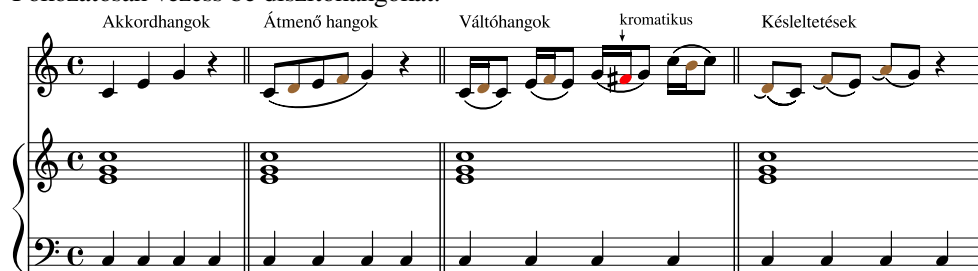
- akkordikus hangszer
- énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
  - Partnered váltogasson két akkordot az alábbi séma szerint:

- Improvizálj fölé dallamot.
- Az akkordinga addig ismétlődjön, amíg nem jelzel.
- Variációk
  - Ha még nem ismered az akkordokat, partnered vagy egy harmadik játékos játsszon elő dallamokat, Te pedig ismételd őket.

- Fokozatosan vezess be díszítőhangokat.

- * Csak akkordhangok
- * Akkordhangok + átmenő hangok
- * Akkordhangok + váltóhangok
- * Akkordhangok + késleltetések
- * Mindenféle díszítés
- V. fok helyett vegyél más akkordot:

2 Gyakorlatok

- * IV
- * II (csak dúrban)
- * VII (csak természetes mollban)
- * VI
- * III
- A két akkord fordítva is váltakozhat.
- Próbálkozhattok modális hangsorokkal is.
- Figyeld meg!
  - Egy dallam elsősorban az aktuális harmónia, másodsorban az aktuális hangsor hangjaiból építkezik.

Dallam akkordsor fölé

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
  - énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
  - Válassz egy érdekes akkordsort.
  - Partnered ismétелgesse jelzésig, Te pedig improvizálj fölé dallamot. (Kezdetben minél egyszerűbb dallamokra törekedj.)
- Ötletek
  - ld. Akkordsorok
  - barokk chaconne-ok
  - könnyűzenei számok
- Variációk
  - Szólamok eloszlása
    - * Partner: basszus, Te: harmóniák + dallam
    - * Te: basszus + dallam
    - * Te: basszus + harmóniák + dallam

Egyveleg

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
  - énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
  - Válassz egy népszerű akkordsort, és gyűjts minél több komolyzenei művet vagy könnyűzenei számot, amely rá épül.
  - Partnered ismétелgesse a harmóniasort, Te pedig játszd a művek dallamait egymás után.
- Példák
  - Pachelbel: Canon
  - La Folia

- Romanesca
- d-s-l-f
- d-l-f-s
- Autentikus szekvencia
  - * 1
  - * 2
- Blues-kör

Dallam dalkíséret fölé

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
  - énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
  - Válassz egy dalt egyszerű, végig hasonlóan figurált kísérettel vagy egy olyan tételt, amely gyakorlatilag egy figurált akkordsor.
  - Partnered játssza a harmóniákat, Te pedig improvizálj fölé dallamot.
- Ötletek
  - Bach: Das Wohltemperierte Klavier I. C-dúr prelúdium (Gounod: Ave Maria)
  - Bach: Das Wohltemperierte Klavier I. c-moll prelúdium
  - Bach: c-moll kis prelúdium
  - Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Hattyú
- Variációk
  - Partnered a kíséretet ne kottából, hanem harmóniai vázból játssza.

Variáció

Hallgatóidat bevonhatod az alkotói folyamatba, ha kérsz tőlük egy témát, melyet különféle módosításoknak vetsz alá. Így ők is kíváncsian hallgatják az általuk kedvelt mű alakulását, Neked pedig már adott egy zenei anyag, mely sok mindent meghatároz.

Díszítés

Dallamdíszítés

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer
  - akkordikus hangszer (opcionális)
- Szabályok
  - Válassz egy dallamot, pl. egy népéneket.

2 Gyakorlatok

- Improvizálva díszítsd ki a dallamát barokkos motívumokkal. (Amennyiben a dallam kis értékekben mozog, fele tempóban játszd.)
- Variációk
  - Ha van kísérete a dallamnak, azzal együtt is lehet játszani a következő szólambeosztások szerint:
    - * Partner: kíséret, Te: dallam
    - * Partner: basszus, Te: harmóniák + dallam
    - * Te: basszus + dallam
    - * Te: basszus + harmóniák + dallam
- Példák
  - Bach: Ich ruf zu Dir BWV 639 (folytatni a díszítést)
  - Bach: O Mensch, bewein dein Sünde groß BWV 622
  - Bach: Schmücke dich BWV 654
  - Bach: Komm, Heiliger Geist BWV 651

Basszusdíszítés

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy akkordsort.
  - A basszusát díszítsd ki a stílusra jellemző motívumokkal. - TODO motívumok
- Példák
  - Pachelbel: Canon -> Corelli: Karácsonyi concerto
  - d-l-r-s walking bass

Figuráció

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy akkordsort vagy egyszerű akkordkíséretes tételt.
  - Figuráld a kíséretét különféle módokon. Pár ötlet:

Felrakás

- Hangszerelés
  - orgona
- Szabályok
  - Válassz egy népének-kíséretet (pl. az alábbi kötetekből) vagy egy dalt, melynek dallama egyenletes értékekben mozog.
    - * Bach: Négy szólamú korálfeldolgozások
    - * Szent vagy, Uram!
    - * Evangélikus Énekeskönyv
  - Játssz a következő felrakásokban, különféle regisztrációkban:
    - * Pedál: basszus 16' regiszterrel, manuál: többi szólam
    - * Pedál: basszus 16' regiszterrel, főmű: dallam, mellékmű: kíséret
    - * Pedál: basszus 16' regiszterrel, főmű: dallam oktávval lejjebb, mellékmű: kíséret
    - * Pedál: dallam 4' regiszterrel, manuál: többi szólam
    - * Pedál: dallam 4' regiszterrel, főmű: basszus 16' regiszterrel, mellékmű: kíséret

Bővítés

Akkordok beszúrása

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy akkordsort.
  - A súlyos helyekre játssz késleltetéseket.
  - A súlytalan helyeken, ahol nem változik a harmónia, játssz új akkordokat.

Echo

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy témát, mely jól elkülöníthető frázisokból áll.
  - Minden frázis után játssz visszhangszerűen a frázis utolsó felét.
- Variációk
  - Az echót tetszőlegesen variálhatod, pl. díszítheted.
- Példák
  - Sietze de Vries TODO

Álzárlatos coda

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy akkordsort.
  - A záró I. fok helyett játszd az alábbi akkordok valamelyikét: VI, I7^b, I5^b 6, I3^b 4 vagy I^b2.
  - Ezután játssz egy IV-I zárlatot.
- Variációk
  - Az I. fokú mellékdomináns előtti V. fok lehet moll színezetű.
- Példák
  - Bach-korálelőjátékok (pl. BWV 599, BWV 605, BWV 616 stb.)

Lüktetés megváltoztatása

Proportio

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy páros metrumú tánc-tételt.
  - Játssz le, majd utána rögtönözd a hármass metrumú változatát.
- Példák
  - Speer: Musikalisch-Türkischer Eulen-Spiegel - táncok - TODO kotta

Partita

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy témát.
  - Válassz 3-5 különböző lüktetésű tánc-típust.
  - Játssz a témát a tánc-tételek lüktetése és karaktere szerint, szükség szerint díszítve a dallamot.
- Példa - TODO
  - Ouverture
  - Allemande
  - Courante
  - Sarabande
  - Gigue

Újraharmonizálás

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Előfeltétel
  - Harmonizáció
- Szabályok
  - Válassz egy dallamot.
  - Játssz különféle harmonizációkkal.
- Példák
  - Publio Delgado
  - Harmath Dénes

Korárelőjáték

- Hangszerelés
  - orgona
- Szabályok
  - Válassz egy népének-kíséretet.
  - Válassz néhány variációs lehetőséget az eddig említettek közül.
  - Alkalmazz egyre több ilyen kíséretre, egyszerre mindig csak egyet.
- Variációk
  - Ha a liturgiában kevés idő van, a népéneknek csak az első (vagy első kettő) és utolsó sorát vedd.
- Példák

2 Gyakorlatok

SZVU 114

Kivágás

Felrakás

Figuráció

Diszítés

átmenő hang

váltóhang

előlegzés

akkordhang

késleltetés

Coda

szünet

harmonia beszúrása

SZVU 222

Kivágás

Echo

Lüktetés megváltoztatása

pikárdiai terc

ritmusvariáns

Transzponálás, transzformálás

Minore-maggiore váltás

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer

- Szabályok
  - Válassz egy dúr vagy moll dallamot.
  - Ha dúrban van, mollban játszd el és fordítva.
- Ötletek
  - Karácsonyi dalok
  - In the Mood
  - Chopin: Gyászinduló
  - Beethoven: Holdfény-szonáta 1. tétel
- Példák
  - Oleg Berg
  - Mahler: 1. szimfónia 3. tétel
  - Tales of Monkey Island - LeChuck's Theme

Transzformálás másik skálahangra

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy dúr vagy moll dallamot.
  - Játszd el a hangsorának összes hangjáról kezdve.
- Variációk
  - Harmonizációs képességek birtokában harmonizáld meg mindegyik hangról kezdődő változatot.

Transzformálás másik hangsorba

- Hangszerelés
  - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy dúr vagy moll dallamot.
  - Játszd el egy minél egzotikusabb hangsorban.
- Ötletek
  - modális skálák
  - modellskálák
  - bő szekundos skálák

Ritornell kamarában

- Hangszerelés
  - egy vagy több tetszőleges hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy rövid (4 vagy 8 ütemes) témát.

2 Gyakorlatok

- Játszd el, majd partnered egy átvezető résszel moduláljon egy új hangnembe, ezután Te pedig abban a hangnemben játszd a témát, amibe az átvezetés eljutott.
- Ezt ismételd meg pár alkalommal, az utolsó témára pedig jussatok vissza az eredeti hangnembe.
- Variációk
  - A hangnemtervet megbeszélhetitek előre, vagy hallás után lekövetheted.
  - Az átvezetések hosszát megbeszélhetitek előre, vagy erős zárattal tegye egyértelművé a partnered őket.

Stílusjegyek felismerése és alkalmazása

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Előfeltétel
  - Stílusok
- Szabályok
  - Válassz egy népszerű témát, mely elég rugalmasan feldolgozható (pl. gyerekdal vagy népdal).
  - Válassz egy zenei stílust vagy egy zeneszerzőt, és műveinek elemzésével írd össze pár rá jellemző stílusjegyet.
  - Variáld úgy a témát, hogy ezek a stílusjegyek jól felismerhetőek legyenek.
- Példák
  - Richard Grayson
  - Harmath Dénes

Saját anyag

Előfeltétel:

- Dallam
- Variáció

Eljutottál oda, hogy olyan zenei anyagot rögtönözz, melynek minden paraméterét Te határozod meg. Ez nem azt jelenti, hogy bármiféle támpont nélkül kéne a semmiből valami teljesen eredetit megalkotnod. Az alábbi módokon tudsz magadon segíteni:

- Jegyezz le magadnak annyi információt, amennyiből valós időben már teljes zenei gondolatokat tudsz játszani. Ha egyelőre úgy érzed magad biztonságban, hogy szinte hangról hangra lekottázod, amit játszani fogsz, nyugodtan tegyél így. Az itt leírt technikákkal szép fokozatosan eljuthatsz oda, hogy teljes tételeket tudj rögtönözni mindössze pár grafikus szimbólum és betű előzetes lejegyzése alapján.
- Sokszor nem végtelen sok lehetőség közül kell választanod, hanem véges számú jól bevált séma közül. Az, hogy ezek jól beváltak, nem azt jelenti, hogy sablonosak lennének, épp ellenkezőleg:

ezekkel még jobban meg tudod szólítani a közönséget, hiszen kedvenc szerzőiktől már hallották ezeket a megoldásokat, és így ismerősként fogják üdvözölni őket.

Most pedig fokozatosan, építőelemenként felépítünk zenei struktúrákat, akár különféle épületeket. A gyakorlatok végrehajtása során mindig az alábbi lépéseket kövesd:

- Először írd fel a kompozíció harmóniai és formai vázát. Végy egy akkordsort, 1 ütemben 1 vagy legfeljebb 2 akkordot véve. Írd le vázlatos lejegyzésmóddal (fokszámok vagy kottázott/szolzimizált számozott basszus), és játszd le, mintha continuóznál. (A formai vázról később esik szó.) Épületed ezennel szerkezetkész: szilárd alappal és stabil struktúrával rendelkezik.
- Adj hozzá karaktert. Végy egy táncvételt, mely meghatározza a metrumot és a jellemző ritmusképletet; válassz egy figurációt, és alkalmazd (ld. Variáció). Így berendezted és kifestetted az épületedet, már el tudja látni funkcióját, de még kissé sivár.
- Adj hozzá dallamot (ld. Dallam). A harmóniák expresszivitását növelheted késleltetések bevezetésével. Most már az épületed ki van díszítve képekkel, növényekkel.

Összefoglalva:

Zene	Architektúra
struktúra (akkordsor, lassú harmóniaritmus)	szerkezet
karakter (lűktetés, ritmusképlet, figuráció, szünetek)	berendezés, kifestés
dallam (motívumok, késleltetések)	díszítés

Frázis

A zene időbeli alapegysége a frázis (mint azt a népdaloknál már láttuk). Hossza lehet alapvetően:

- 2 akkord: ld. akkordinga
- 4 vagy 8 akkord: ld. az alábbi gyakorlatok

Tipikus tematikus akkordsorok

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy akkordsort az alábbi gyakran előforduló típusok közül:
    - * teljes zárlat: I-IV-V-I
    - * félzárlat: I-VI-IV-V
    - * ereszkedő: I-V6-IV6-V
    - * emelkedő: I-VII6-I6-V
  - Variáld az akkordbeszúrás és akkordhelyettesítés módszerével.

Saját akkordsor

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Alkoss 4, majd később 8 akkordból álló akkordsorokat.
    - * Elsősorban a főhármasokat alkalmazd:
      - I
      - V
      - IV
    - * Másodsorban a mellékharmonikákat:
      - II
      - III
      - VI
      - VII (alaphelyzetben csak négyeshangzatként vagy tá/szó basszussal)
    - * Fokozatosan vezess be fordításokat.
    - * Végül alterációkkal színezd az akkordokat.

Szekvencia

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy szekvenciát:
    - * autentikus: I-r-s-d-f-t7-m $\sharp$ -I
      - hosszabb forma: d-r-s-d-f-t7-m-I-r-s-d-f-s-d
    - * plagális-autentikus: d-s-I-m-f-d-s-d
      - hosszabb forma: d-s-I-m-f-d-r-I-ta-f-s-r-m-t6-d
    - * autentikus-plagális: d-f-r($\sharp$)-s-m($\sharp$)-I-f-d
      - hosszabb forma: d-f-r($\sharp$)-s-m($\sharp$)-I-f-ta-s-d-I($\sharp$)-r-t $\sharp$ -m-d
    - * plagális: d-s-r-I-m-f-s-d
  - Játssz kívülről.
- Variációk
  - Fordításokban is játssz az akkordokat, például:
    - * autentikus:
      - I7-r7...
      - I-f5 6...
      - d-d2-t5 6...
      - d-r7-r3 4...
    - * plagális-autentikus: d-t6-I-s6...
    - * autentikus-plagális: m6-f-fi6...
    - * plagális: d-m6-s-t6...
  - Válassz egy motívumot, amely akkordonként váltakozzon a szólamok között:

- * szoprán-basszus
- * szoprán-alt (háromszólamú felrakásban)

Téma

Egyszerű téma

Egy rövid téma 2-4 frázisból áll. Egy frázis lehet:

- arzis/kérdés/félzárlat (jelölése: ?)
- tézis/felelet/teljes zárlat (jelölése: !)

A rögtönzés előtt tervezd meg a téma formáját betűjelekkel. Tipikus formák:

- kéttagú forma: A B

2 Gyakorlatok

Struktúra:
Teljes zárlat

Teljes zárlat (var.)

Gryllus Vilmos nyomán

7 6 7

Karakter:

Dallam:

- periódus: A? Av!

Struktúra:
Emelkedő

6# 6 5 4 7 6 4 6# 4 3 6# 6 5 4 7 6 4 #

Karakter:

Dallam:

– kontrasztáló periódus: A(2) B(2)? A(2) C(2)!

2 Gyakorlatok

Struktúra:
Inga

6 4 3 6

Karakter:

Dallam:

- zenei mondat: A(2) Av(2) B(4)

Struktúra:

Inga

Teljes zárlat

Karakter:

Dallam:

Moduláló téma

Egy bonyolultabb téma 4-5 frázisból áll, melyek között van az alaphangnemtől eltérő. Tipikus hangnemek az alaphangnemhez képest:

- +/-1
- párhuzamos
- minore/maggiore
- tercrokon

A formatervet bővítsd ki a hangnemtervvel. Tipikus formák:

- kvintváltós négytagú forma: A(4) A5(4) szekvencia(4) zárlat(4)
- népdal: A(2) A5(2) A5v(2) A(2)
  - 3. sor kettéosztva: A(2) A5(2) b(1) bv(1) A(2)
- négytagú forma: A(4) B(4) C(4) D(4)
- szűkített háromtagú forma: A(4) Av(4) B(4) Av(4)

Moduláció szekvenciával

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz két hangnemet max. 4 kvint távolságra.
  - A kiindulási hangnemben kezd el az autentikus szekvenciát, és amikor az új hangnem V. fokának megfelelő basszushang jön, azt az akkordot alterálva játssz a záró hangnemben egy V-I-IV-V-I zárlatot.

Reális szekvencia

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy akkordkapcsolatot.
  - Képezz belőle reális szekvenciát különböző hangközönként, amíg vissza nem érsz a kiindulási hangmagassághoz.
- Példa: V6-I kis tercenként felfelé

Tétel

Egy teljes zenei tétel több, egymással kontrasztáló témából áll, melyek közül egy vagy több visszatér. Ezenkívül átvezető zenei anyagokat is tartalmazhat (szekvencia). Minél több tulajdonsága különbözik a témáknak (a metrumot és tempót kivéve), annál jobb - ezeket a tulajdonságokat is írd le az egyes témákhoz.

Triósforma

Tipikus műfaj: menüett

- Főréssz
- Középrész
- Főréssz

Rondóforma

Tipikus műfaj: gavotte

- Rondótéma
- 1. epizód
- Rondótéma

- 2. epizód
- Rondótéma
- (3. epizód
- Rondótéma)

Nyitányforma

Tipikus műfaj: ouverture

- Lassú rész
- Gyors rész
- Lassú rész
- (Gyors rész
- Lassú rész)

Ritornell

Tipikus műfaj: concerto

- Ritornell
- 1. közjáték
- Ritornell +1
- 2. közjáték
- Ritornell parallel
- 3. közjáték
- Ritornell

Fantázia

Tipikus műfaj: prelúdium

- Téma
- Téma +1
- Szekvencia
- Orgonapont
- Zárlat
- Coda: Téma -1

Nagy kéttagú forma

Tipikus műfaj: bármilyen táncjáték

- 1. rész

2 Gyakorlatok

- Téma
  - Szekvencia
  - Zárlat +1
- 2. rész
  - Téma +1
  - Téma -1 parallel
  - (Szekvencia)
  - Zárlat

Variációs forma

- Téma
- 1. variáció
- 2. variáció
- stb.

Hídforma

- A
- B
- C
- B
- A

Szonátaforma

- Expozíció
  - Főtéma
  - Melléktéma +1
  - Zárlat +1
- Feldolgozás
  - Témák transzponálva, transzformálva
- Repríz
  - Főtéma
  - Melléktéma
  - Zárlat

Fúga

Előfeltétel: Harmonizáció

Harmonizáció

Előfeltétel: Dallam

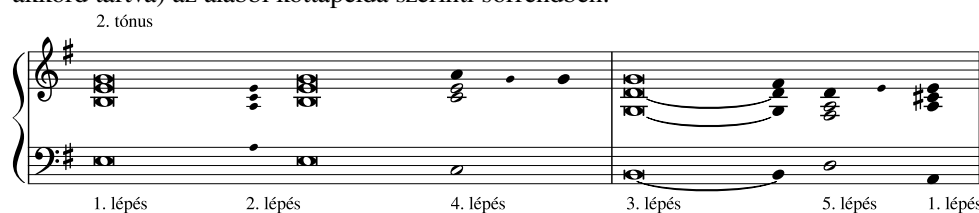
Basszusharmonizáció

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy dallamot.
  - A dallam mint basszus fölé játssz harmóniákat (főleg ütésekre). A leggyakoribb akkordok (bonyolultság szerint növekvő sorrendben):
    - * alap
    - * 6
    - * 4-3 késleltetés
    - * 7-6 késleltetés
    - * 2 (késleltetés vagy átmenő)

Zsoltártónus-harmonizáció

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy római zsoltártónust.
  - Harmonizáld meg konszonanciákkal egyre több hangját (a többi hangra maradhat az akkord tartva) az alábbi kottapélda szerinti sorrendben.

- Variációk
  - Később neomodális alterációkat (pl. mollbeli, félszűk, akusztikus színezetű akkordok) is bevezethetsz.
  - Válassz egy zsoltárszöveget, amit a tónusra alkalmazol, és úgy harmonizáld meg, hogy a harmóniák, dallamvonalak minél inkább kifejezzék a szöveget.

Mixtúra

- Hangszerelés
  - akkordikus hangszer
- Szabályok
  - Válassz egy dallamot és egy akkordot.
  - A dallam alá vagy fölé játszd mixtúraszerűen az akkordot tonálisan (a dallam hangsora szerint) vagy reálisan.

1 ütem 1 akkord

- Happy Birthday
- Boci, boci, tarka
- Pál, Kata, Péter

1 hang 1 akkord

2 dallamhang

Zárlatok

3 hang

4 hang

Korálsor

cél, zárlat

1 hang 2 akkord

- 1 hang 1 akkordból kiindulva akkordok beszúrása
  - alap-szext
  - átmenő szekund
  - basszuskésleltetés
  - kromatikus basszus
  - basszusban oktávugrás, felső szólamban késleltetés

Változó harmóniaritmus

Közjátékos korálelőjáték

- Előfeltételek
  - Ritornell
- Hangszerelés
  - orgona
- Szabályok
  - Válassz egy népénekdallamot, egy karaktert, felrakást és figurációt.
  - Találj ki egy közjátékot, mely ritornello-szerűen a dallamsorok között fog különböző hangnemekben megjelenni, és írd le a harmóniai vázát.
  - Írd fel a formai és hangnemtervet, vagyis hogy a ritornellók és korálsorok hogyan következnek egymás után, valamint milyen hangnemben kezdődnek és végződnek.
  - A korálsorokra saját harmonizációt véve játszd el a korálelőjátékot.
- Példák
  - Harmath Dénes: Mint a szép híves patakra - Händel-nyitány

3 Stílusok

4 Építőelemek

Akkordsorok

Happy Birthday

F: d s 7 s d 6 m f 6 3 d

Pachelbel: Canon

D: d s l m f d f s

Bach: Goldberg-variációk

G: d 6 t 6# s 6 m 6 f s d

La Folia

a: l # m l s d s l r # m l r # m l

Vavilov (attr. Caccini): Ave Maria / Autentikus szekvencia

g: l 7 r 7 s 7 d 7 f 7 t 7 5# # m 6 4 # l

Paganini: 24. caprice

a: l # m l # m l # m l # m l r s d 6 r 6 d 6# # m l

Passamezzo moderno

C: d f d s d ta d f 4 3 d

Greensleeves / Romanesca / Passamezzo antico

a: l s l # m l s l # m l d s l # m d s l # m l

Purcell: The Fairy Queen - Chaconne

C: d s r l 6 m f s 7 6# s f 6 3 d

Blues-kör (12 ütemes)

Swing

C: 9 9 9 9 9 9 10b 9 10b 11#
7b 7b 7b 7 7b 7b 7b 7b 7 7
6 d f d f d s d s d
38

Táncok

TODO motívumokkal

5 Irodalomjegyzék

- Apagyi Mária: ZongorÁlom
- Grayson, Richard: Improvising at the Keyboard
- Organ Improvisation